

Lausunto

29.08.2024

Asia: VN/31244/2023

Lausuntopyyntö: luonnos hallituksen esitykseksi laeiksi poliisilain 5 a luvun, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 7 luvun sekä sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme lausuntomahdollisuudesta.

Vaikka kannatamme esityksen tavoitteita sinällään, esitys koskee erittäin perusoikeusherkkää asiaa. Siviilitiedustelussa on kysymys mm. puuttumisesta viestin salaisuuteen tiedon hankkimiseksi sellaisesta muusta toiminnasta, joka vakavasti uhkaa kansallista turvallisuutta. Siviilitiedustelumenetelmät rajoittavat yksityisyyden suojaa ja muita perusoikeuksia. Siksi on perusteltua, että tiedusteluvaltuuksilla saatuja tietoja saa käyttää vain tarkkaan rajatusti säädettyyn tarkoitukseen (käyttötarkoitussidonnaisuus). Palomuurisääntelyllä tämä pyritään turvaamaan.

Palomuurisääntely sisältää kuitenkin myös poikkeuksia edellä mainittuun käyttötarkoitussidonnaisuuteen. Palomuurisäännöksen osoittavat, millaisin edellytyksin tiedustelumenetelmillä saatuja tietoja on luovutettava, voidaan luovuttaa tai ei saa luovuttaa rikostorjuntaan tai muihin perusteltuihin tarpeisiin. Asiaan on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan oikeusasiamies vuonna 2021 (EOAK/289/2021), kuten esityksessäkin todetaan.

Tehtävien poikkeuksien käyttötarkoituksen tulee olla verrattavissa alkuperäiseen käyttötarkoitukseen, jotta ne voisivat edes periaatteessa olla hyväksyttävissä. Jo tästä seuraa nähdäksemme esityksen kannalta ongelmia, koska esitetyt tarpeet ovat osin hyvin toisentyypisiä kuin alkuperäinen käyttötarkoitus, tai vähintäänkin niin väljästi määriteltyjä, että käyttötarkoitussidonnaisuuden arviointi esitetyn oikeuden kannalta on erittäin haastavaa. Nähdäksemme esitetyllä tavalla muotoiltuina osa ehdotetuista säännöksistä jättäisi aivan liiaksi tilaa käytännön tulkinnaalle. Eduskunnan oikeusasiamies on vuoden 2021 päätöksessään kiinnittänyt huomiota juuri siihen, että yksityiselämä ja henkilötietojen suoja on turvattu perustuslaissa ja

käyttötarkoitussidonnaisuuteen ei voida tehdä perusoikeuksia heikentäviä tulkintoja. Kannanotto korostaa näin sen merkitystä, että mahdollisten poikkeusten on oltava myös erittäin tarkkarajaisesti muotoiltuja. On keskeistä, että poikkeukset myös käytännössä säilyvät poikkeuksina, eikä niistä muodostu toiminnan painopistettä ohjaavaa pääsääntöä.

Siltä osin kuin esityksessä pyritään täsmentämään olemassa oleviin säännöksiin perustuvien luovutusvelvollisuuksien ja -oikeuksien tulkintaa, muutokset ovat nähdäksemme helpommin hyväksyttävissä. Tällainen on esimerkiksi suojelupoliisin tehtävien kannalta olennaisia rikoksia eli maanpetosrikoksia, valtiopetosrikoksia ja terrorismirikoksia koskevien tiedustelumenetelmiä käyttäen saatujen tietojen luovuttamisoikeus toimivaltaiselle viranomaiselle, keskusrikospoliisille. Suojelupoliisilla itsellään ei ole esitutkintavaltuuksia ja kyseiset rikokset ovat yhteiskunnallisesti erittäin vakavia. Osin myös näitä lievemmin rangaistavia rikoksia koskevien tiedustelutietojen luovuttamisoikeus toimivaltaiselle viranomaiselle voisi mahdollisesti olla hyväksyttävissä. Toimivaltaisten viranomaisten joukko on rajattu ja selkeä ja luovutettavien tietojen on liityttävä tarkkaan rajattuihin rikosnimikkeisiin.

Valitettavasti esitys on kuitenkin monin osin erittäin epäselvä. Koemme, että oikeus luovuttaa tietoja toiselle viranomaiselle ”kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi tai muuksi toimivaltaisen viranomaisen toiminnan suuntaamiseksi” on tarkkarajaisuutensa kannalta riittämätön, eikä näin hyväksyttävissä. Esim. termiä ”kansallinen turvallisuus” ei esityksessä ole määritelty, ja vaikka olisikin, se ei ole mielestämme niin tarkkarajainen, että se sellaisenaan soveltuisi erittäin perusoikeusherkässä asiassa tehtävän poikkeuksen perusteeksi. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on mietinnössään PeVM 4/2018 vp tähdentänyt, että perustuslaista johtuu tarve tulkita kansallisen turvallisuuden käsitettä suppeasti ja myös asettaa uhan vakavuusaste korkealle. Kansallisen turvallisuuden käsitteen epätarkkarajaisuutta korostaa se, että valtioilla on varsin laaja harkintavalta sen suhteen, millaisen toiminnan ne katsovat vaarantavan kansallista turvallisuuttaan. Lisäksi perustuslakivaliokunta on katsonut, ettei rikostutkinnasta eriytyvää tiedustelutoimintaa pidä säännellä siten, että sääntely avaisi tosiasiallisen mahdollisuuden kiertää tai väljentää poliisilaissa ja pakkokeinolaissa tietyille salaisille tiedonhankintakeinoille tai salaisille pakkokeinoille asetettuja edellytyksiä.

Myöskään esitetyt muutokset säännöksiin tietojen luovuttamisesta kansainvälisille järjestöille eivät mielestämme täytä tarkkarajaisuuden kriteereitä. Myös sallittujen järjestöjen joukko on liian laaja ja liian avoimesti määritelty.

Viittaamme myös oikeuskanslerinviraston asiassa antamaan lausuntoon.

Kiinnitämme lisäksi huomiota siihen, että mikäli tiedustelumenetelmiä käyttäen tiedusteluviranomainen on saanut julkisuuslain tai muun lain nojalla salassa pidettäviä, yritysten liiketoimintaa tai niiden palveluita, tuotteita tai asiakkaita koskevia tietoja, pitäisi nähdäksemme olla selvää, että viranomaisen on tietojen luovuttamista harkitessaan huomioitava tietojen luonne ja

joko pidättäytyttävä tietoa luovuttamasta tai vähintään liitettävä luovutukseen vastaanottajaa sitova käyttörajoitus. Tämä tulisi huomioida jatkovalmistelussa.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Lainsäädäntö ja hallinto

Tommi Toivola

Johtaja

Rajamäki Markku

Elinkeinoelämän keskusliitto EK - Lainsäädäntö ja hallinto